

In april jl. vroeg Natuurmonumenten aan DHV Raadgevend Ingenieursbureau BV, zijn onafhankelijk oordeel te geven over hetgeen in het kader van de Ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange door de Landinrichtingsdienst (LD) en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) naar voren was gebracht over een aantal geohydrologische, ecologische en economische aspecten van de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange.

VOORKOMEN VAN ONOMKEERBARE INGREPEN

Rik Herngreen

Het ging daarbij vooral om een (gedeeltelijke) toetsing van vijf documenten:

- 1 Het Concept-Ontwerp van het ruilverkavelingsplan, zoals voorgelegd aan de Centrale Landinrichtingscommissie (CLC) voor haar vergadering van 22 mei;
- 2 Het rapport Mededelingen 164 van de LD over de effecten van het voorgenomen peilbeheer;
- 3 Het HELP-rapport;
- 4 De samenvatting van de inspraakreacties en de reactie daarop van de zijde van de Ruilverkavelingscommissie, eea. voorbereid door de LD;
- 5 Het RIN-rapport 'Effecten van ontwateringswerken in de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange'.

Wat de geohydrologische aspecten betreft voorspelde de LD in rapport 164 reeds dat, bij uitvoering van het plan, in grote delen van het gebied de kwel en daarmee de levensomstandigheden voor een aantal bijzondere actuele en potentiële natuurwaarden in en buiten reservaatgebieden zou verdwijnen.

In zijn algemeenheid kon deze konklusie door DHV worden onderschreven. Toch moesten wij, ook na uitvoerige discussie met de LD, tot de konklusie komen dat de LD-studie onvoldoende informatie geeft over de vermoedelijke omvang waarin deze effecten zullen optreden en over de mogelijkheden ze te beperken.

In de eerste plaats heeft de LD het (reeds eer-

der ontworpen) waterbeheersingsplan als randvoorwaarde genomen: het onderzoek had slechts betrekking op de effecten van het in het kader van dat plan in te stellen peilbeheer. Omdat de effecten van het waterbeheersingsplan zelf dus niet berekend zijn, zijn ook de afzonderlijke effecten van het peilbeheer (en daarmee de implicaties van op effectbeperking gerichte aanpassingen daarvan) moeilijk te beoordelen. Andersom is het, bij gebrek aan kwantitatieve gegevens over de effecten van het waterbeheersingsplan zelf, niet goed mogelijk eventuele voorstellen tot (op effectbeperking gerichte) wijzigingen daárin kwantitatief uit te werken.

In de tweede plaats is, ook als men deze beperking zou accepteren, nogal wat af te dingen op de kwaliteit van de voorspellingen. Dit houdt verband met de onderlinge samenhang tussen de gehanteerde schematisering van de bodemopbouw, de begrenzing van het model, de dichtheid van het modelnetwerk en de modelkeuze. Het zou te ver voeren eea. in dit artikel uiteen te zetten, volstaan kan hier worden met de konklusie dat aan de studie zodanige gebreken kleven dat herberekening aan te bevelen is. DHV heeft bij deze konklusie aangegeven op welke wijze deze herberekening zou moeten plaatsvinden. De herberekening zelf kon binnen het bestek van de toetsingsstudie niet worden uitgevoerd. Over het waarschijnlijk resultaat is dus weinig te zeggen. Het is niet uitgesloten dat dit slechts enkele centime-

ters zou bedragen, maar evenmin dat het veel groter zou zijn.

Ecologische aspecten

Wat de ecologische aspecten betreft — gezegd is al dat rapport LD 164 daarover reeds vrij somber was — geldt hetzelfde voor de HELP-studie. Kwel maakt plaats voor inzijging, van kwel afhankelijke vegetaties verdwijnen en met het aanvoeren van water van elders zou het er niet beter op worden, dat is ruwweg de teneur van deze rapporten. Bovendien zou de op vrij grote schaal voorgenomen boerderijverplaatsing, vooral naar het noorden van het ruilverkavelingsblok, nadelige effecten hebben voor vegetatie en vogels.

Het in het RIN-rapport geschetste beeld is nog een graadje ongunstiger, niet alleen omdat daarin het vermoeden wordt uitgesproken dat de geohydrologische gevolgen nog groter zullen zijn dan voorspeld (een vermoeden dat, zie boven, niet kan worden bevestigd of ontkend, maar dat plausibel genoeg is om nader onderzoek te rechtvaardigen), maar ook omdat het verfijningen bevat die in voornoemde rapporten niet te vinden waren. Deze betreffen vooral de van plaats tot plaats verschillende samenstelling van het kwelwater (oa. een van noordoost naar zuidwest toenemend kalkgehalte) die duidelijk tot uiting komt in de vegetatie (bij de huidige kultuurdruk vooral langs de slootkanten). Daarnaast betreffen de verfij-

Gemaal bij de 'Oude Vaart'

ningen ook specifieke kleinschalige verschillen in bodemopbouw en waterregime die tot extra variatie in levensomstandigheden leiden en die bij uitvoering van de plannen niet meer tot expressie zouden kunnen komen. Tenslotte wordt nog gewezen op de onomkeerbare gevolgen van boerderijnieuwbouw in een aantal kwetsbare open gebieden, van de oxydatie van veenlagen ten gevolge van diepe ontwatering, van het opvullen van laagtes en van het ingrijpen in de bodemopbouw.

Het RIN-rapport geeft op dit moment het best beschikbare beeld van (de gevolgen voor) waarden en potenties. Wellicht valt op een aantal geohydrologische veronderstellingen het een en ander af te dingen, maar het uit het rapport naar voren komende beeld kan op grond van het (helaas niet al te uitvoerige) beschikbare materiaal worden bevestigd.

Water is water

Anders is het gesteld met het dokument dat de samenvatting van en de reactie op de inspraak bevat. Daarin wordt, in antwoord op opmerkingen van oa. Natuurmonumenten, gesuggereerd dat de natuurwaarden (waarvan in dit stuk overigens gemakshalve is aangenomen dat zij zich uitsluitend bevinden binnen de natuur- en relatienetgebieden) goeddeels kunnen worden behouden,

waarbij vooral het vasthouden van regenwater goede diensten zou moeten bewijzen. "Water is water", zo moet men gedacht hebben toen men deze suggestie op papier zette, daarbij voorbijgaand aan de grote verschillen tussen (kalkrijk) kwelwater en (kalkarm, zuur) regenwater.

Wat de economische aspecten van de ruilverkaveling betreft is DHV tot de konklusie gekomen dat de makro- en mikro-economische voordelen wel eens kleiner zouden kunnen zijn dan in het ontwerp-plan is aangegeven. Wat de makro-economische voordelen betreft wordt een daling van de interne rentevoet (een maat voor het nationaal-economisch rendement) van 6,4 % naar 4,5 % of lager waarschijnlijk geacht. Daarbij is dan nog geen rekening gehouden met het feit dat er discussie mogelijk is over de juistheid en bruikbaarheid van een aantal gangbare veronderstellingen over fysieke effecten van landinrichtingsmaatregelen.

Deze opmerkingen waren voor Natuurmonumenten eens te meer aanleiding erop aan te dringen dat een bescheiden planwijziging in beschouwing zou worden genomen. Deze zou moeten uitgaan van het zoveel mogelijk voorkomen van onomkeerbare ingrepen, het zo veel mogelijk instandhouden van de kwel in de belangrijkste kwelgebieden, dit alles bij een aanvaardbaar nationaal en bedrijfs-economisch rendement (bij voor-

keur te bereiken door verlaging van het investeringsniveau). DHV werd gevraagd zeer globaal de contouren van een dergelijke planwijziging en de ecologische en economische implicaties daarvan te schetsen.

De opdracht bleef dus — mede vanwege de lange voorgeschiedenis — binnen de grenzen van een traditionele ruilverkaveling. Het is van belang dit te vermelden omdat anders de onjuiste indruk zou kunnen ontstaan dat DHV, wanneer het betrokken zou worden bij de opzet van een geheel nieuw landinrichtingsproject, ook daarbij van deze traditionele aanpak zou willen uitgaan. Dat is niet het geval: wij zouden er dan de voorkeur aan geven recente ontwikkelingen op het gebied van (het denken over) de landbouwproductie, de natuurontwikkeling en andere maatschappelijke functies van het landelijk gebied volop bij de advisering te betrekken.

Deze contouren, aangeduid in een tweede DHV-rapport, komen neer op beperking van boerderijverplaatsing tot de ecologisch minst kwetsbare delen van het gebied, zo veel mogelijk beperken van waterbeheersingsmaatregelen (ontwatering, aanvoer, regenwater-retentie) in kwelgebieden, diepe ontwatering en kavelverbeteringswerken in principe beperken tot de huiskavels.

Bij een dergelijke planwijziging zouden de produktie-omstandigheden nog steeds worden verbeterd, zij het in wat mindere mate dan bij uitvoering van het concept-ontwerp. De ecologische effecten die van zo'n planwijziging verwacht hadden mogen worden zouden wat actuele waarden betreft neergekomen zijn op: behoud van een groter deel van de (gradiënten in) kwel en kwelafhankelijke vegetaties in het noordelijk deel van het blok, en meer kansen voor vogels (weidevogels, doortrekkers). Deze waarden zouden dan weliswaar onder een aanzienlijke kultuurdruk zijn blijven staan (zo zouden de waardevolle vegetaties zich net als in de huidige situatie, vóór de ruilverkaveling, het geval is, vrijwel alleen hebben kunnen handhaven in de reservaten en langs slootkanten), maar de mogelijkheid ze ooit te regenereren zou niet, zoals wel het geval is bij de nu voorliggende plannen, afgesneden zijn: toekomstige generaties zouden de mogelijkheid hebben behouden om, in het licht van voor hen geldende economische en maatschappelijke inzichten, opnieuw een keuze te maken voor of tegen een meer volledige ecologische benutting van het dan nog steeds aanwezige, rijkgeschakeerde geohydrologische, bodemkundige en biologische potentieel. Zo bezien is het jammer dat besloten is deze weg niet verder te verkennen. ●